

know of the life of Mechthild of Magdeburg comes solely from her book, *The Flowing Light of the Godhead*. No one is certain of the exact year of her birth as well as of her death. She was probably born in the vicinity of Magdeburg. Mechthild may have probably come from an aristocratic family due to her manner of writing as well as her familiarity with the customs of the royal court, which makes one think that one was referring to a lady of the court. She was twelve when she began to receive mystical experiences in the form of divine 'greetings' and visions. This may certainly have affected her as she was growing up but she did not withdraw from others. Though she now and ever after looked beyond the world, she never became austere or withdrawn from her fellows. She saw 'all things in God and God in all things.' As a Béguine, she was known for her active compassion and love for the suffering poor. She ran away from home and fled to Magdeburg at the age of twenty-three in order to become a Béguine. Mechthild makes mention of a friend she knew there but chose to avoid lest my renunciation of the world and my love of God might be interfered with. I am intrigued as to who this friend was. Why would their friendship interfere with her renunciation of the world and love of God?

Mechthild's *The Flowing Light* has often been considered an important example of minnemystik or love mysticism. Based on her direct and unashamed use of erotic descriptions, Mechthild may have preferred to see her role in this love relationship as God's eager bride in the love-bed. Images of the erotic encounter with God like embracing, kissing, wounding hearts, exchanging hearts, and lying together on the bed of love are contained in *The Flowing Light*. This is why the mysticism of the Béguines is also referred to as "bridal" or "nuptial" mysticism. Mechthild's erotic experience of God is filtered not through the biblical text but through her presentation of the 'book of experience.' The Béguines drew more from the contemporary situation in their use of language and imagery to develop the image of the soul as the bride of Christ. They were speaking more clearly of the feminine experience.

Key words: *existential; existent; hermeneutics; religious consciousness; mysticism.*

REFERENCES

1. Ganina N., Squires C. (2009), Ein Neufund des «Fließenden Lichts der Gottheit» aus der Universität Bibliothek Moskau und Probleme der Mechthild über Lieferung, In: *Indo-European linguistics and classical philology - XIII*, Nauka, Saint-Petersburg, pp. 643-655 (ger).
2. Lloyd G. (2005), *Being in time: Selves and narrators in philosophy and literature*, Routledge, London, 200 p. (engl).
3. Wiethaus U. (2002), *Thieves and Carnivals: Gender in Dominican literature of the fourteenth century*, In: *The vernacular spirit*, Palgrave, New York, pp. 209-238 (engl).
4. Gurevich R. (2008), Mechthild of Magdeburg and her book *The Streaming Light of Godhead*, in Mechthild of Magdeburg, *The Streaming Light of Godhead*, Nauka, Moscow, pp. 297-332 (rus).
5. Mechthild of Magdeburg (2008), *The Streaming Light of Godhead*, Nauka, Moscow, 370 p. (rus).
6. Shabanova Yu. (2005), *Transpersonal metaphysics of Meister Eckhart: In the contest of development of European philosophy*, National mining university, Dnipropetrovsk, 237 p. (rus).

© Степанов Вячеслав, Бородин Артем
Надійшла до редакції 17.03.2014

УДК 141.7

ТУРЕНКО ОЛЕГ,

кандидат філософських наук, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
Донецького юридичного інституту держави і права

АВГУСТИНОВА ВЕРСІЯ УНІВЕРСАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ МИРУ ЯК ПРИНЦИПУ ГАРМОНІЗАЦІЇ ІМАНЕНТНОГО І ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО

У статті розкривається концепція миру в уявленні св. Августина для позитивного вирішення проблеми синхронізації колективного й індивідуального з метою збереження комунікації між іманентним і трансцендентним. Робиться висновок, що поняття "мир" в Августиновій доктрині отримало універсальний зміст завдяки своїй комплексності й кумулятивності в справі спасіння - практичного руху іманентного до трансцендентного і навпаки. Завдяки індивідуальному здобутку миру на всіх рівнях соціально-політичного й релігійного буття, *paх aeterna* й *paх sempiterna* максимально зближуються і тим ставлять людство перед Божою ласкою.

Ключові слова: *універсальне; мир; іманентне; трансцендентне.*

Постановка проблеми і стан її вивчення. Універсальне як філософська категорія включає в себе чимало понять, до яких долучають поняття право, людяність, любов, мир тощо. Утім, як зазначає О. Гюффе, «...почи-

наючи з античності, Середньовіччя, Нового часу й аж до ХХ століття, філософи написали із цього приводу небагато статей» [1, с. 89]. Причин є достатньо. Ключовим завданням тут є не пошук світоглядного й історич-

ного підґрунтя байдужості до розвідки категорії універсального, а розкриття її унікальної впливовості й укоріненості в більшості класичних проблем філософії. Адже ця категорія не лише відправна для етики, соціальної та політичної філософії, філософії права й філософії релігії, вона є вихідною для вирішення проблеми взаємодії трансцендентного й іманентного та синхронізації колективного (загального) й індивідуального.

Окремі аспекти проблеми розглянуті в працях С. Аверінцева, М. Гарцева, О. Гьофе, Е. Жильсона, Г. Майорова, С. Неретиної, А. Погоняйло, А. Столярова, М. Суїні, В. Татаркевича, Є. Трубецького та інших.

Мета статті - дослідити зміст Августинового поняття миру, розкрити значення цього поняття для позитивного вирішення проблеми синхронізації колективного й індивідуального для збереження непорушної умоглядної комунікації між іманентним і трансцендентним.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи Августинове тлумачення миру, О. Гьофе визнає, що в отця церкви було три міркування з приводу цього явища. Перші два стисло визначаються тезою, що *pax aeterna* (вічний мир) є трансцендентним феноменом, який цілком залежить від волі Бога. Тому, хоч мир є віковичним прагненням людства, він, в абсолютному сенсі, є недосяжним у темпорально-земному житті. Адже мир (як універсальна категорія, що охоплює індивідуальну душу й усе людство) має вічну сутність - цей стан абсолютної любові та блаженства настане лише після Страшного суду в спільності праведників - *civitas Dei*. *Pax aeterna* відбудеться через акт есхатологічного очищення від тимчасовості, ущербності та гріховності людства. Він завершує провіденціальність Творіння - повернення до первинного стану гармонії всіх елементів Всесвіту.

Друга Августинова теза містить думку, що Божа воля і задум присутні в *rationes seminalis* (сім'яних логосах), універсалиях Творіння, які іманентно спрямовують світові процеси й формують *ordination Dei*. Божий порядок поширює любов і визначає космічний лад - стан справедливості й злагоди між усіма існуючими елементами тривіального світу - і забезпечує, хоча й ущербне, але існування гріховному людству. Таким чином, в Августиновій доктрині *pax aeterna* в абсолютному сенсі є трансцендентний рівень Всесвіту (1) - недосяжне вічне блаженство й пануюче воління Бога (2), що іманентно існує в кожній живій істоті й усіх земних процесах - прагнення жити за нормами природного закону (*lex naturalis*) - у безпеці, упорядкованій згоді.

Третє Августинове пояснення миру визначається О. Гьофе як «...відносність миру як правового та державного завдання» [2, с. 226], того тимчасового стану договору держав, який існує між війнами. Ця теза богослова наповнює середньовічний світогляд з одного боку «...ні з чим не зрівняною значущістю та поняттєвою повнотою... і веде до притаманної позитивному поняттю миру надії на повну його актуалізацію, замість завчасної зупинки в ім'я позірної реалізму» [там само]. З іншого боку, здобуття миру як державно-правова мета виступає як осягнена загроза перетворення земного світу на дещо остаточно хибне, що не потребує значної уваги вірян і їхнього практичного старання вдосконалити існуючий світ. Адже, роз'яснює Августинові судження німецький філософ, «...тимчасовий, створений самою людиною мир знецінюється до рівня недосконалого відображення обіцяної релігії вічної милості Божої. Його можуть навіть проголошувати поганим» [там само, с. 225]. Щоб цього не сталося й мир залишився практичною метою людства, християнська держава за допомогою моралі й закону мусить досягати універсаль-

ного стану злагоди з усіма народами, мирного порозуміння в часі, що повинно стати довготривалим соціально-політичним станом (*pax sempiterna*).

Завершуючи свої міркування, О. Гьофе підсумовує, що, незважаючи на провокаційну концепцію есхатологічного миру, доктрина отця церкви все ж визнає за людством, християнською спільнотою, державою право й (головне) казуально-історичну можливість його реального встановлення. У цьому сенсі німецький філософ помічає, що «...у будь-якому разі місце теологічного поняття вічного миру, звільнення назавжди, релігійно-морального *pax aeterna* в державно-правовій етиці мусив заступити вічний у соціальному й політичному сенсі мир: *pax sempiterna*, що панує серед людей і в цілому світі, а отже, універсальний. Він поширюється на всіх, а не тільки на обдарованих та вибраних людей» [там само, с. 226].

За визначенням відправних позицій трактування св. Августином поняття миру, нам слід виявити його універсальне ество та практичні принципи синхронізації трансцендентного й іманентного в доктрині отця церкви.

У своїх сподіваннях на здобуток гармонії між *pax aeterna* й *pax sempiterna* Doctor excellentissimus спирався на два концепти. Перший указує, що в тривіальному світі існує протиріччя між любов'ю до Бога (*amor Dei*) і любов'ю до себе (*amor sui*). Розбіжність між двома видами любові не була первинним явищем. Це було наслідком Адамового гріха, який роз'єднав мету, спрямованість людського життя, індивідуальне й загальне, розділив єдиний порядок любові (*orde amoris*). Гріх порушив *orde amoris*, місце *amor Dei* зайняла *amor sui*, і це порушило гармонію між індивідуальними прагненнями й колективними інтересами. Наслідком протиріччя двох ґатунків любові стало виникнення двох спільнот - самозакоханого *civitas terrena* та відданого любові до Бога *civitas Dei*. Між цими ґатунками любові, типами людини й спільнотами простяглась безодня, яку можливо подолати лише станом миру. У цьому сенсі Г. Маєр помічає, що «...навіть у *civitas terrena* може запанувати «свій мир». Це, вочевидь, мир за обставин гріхопадіння. Любов не може керувати земною державою, яка виникла саме тоді, коли відвернулася від справжньої любові. Але оскільки громадянство Боже через свою мандрованість пов'язане із земною державою, воно також діє й творить у земній державі свою любов на зразок гірчичного насіння в заквасці. Й одної миті наприкінці твору про громадянство Боже відкривається можливість поєднання згаданих держав завдяки умиротворенню, яке буде немовби міст між ними» [3, с. 84]. Відтак гармонія двох ґатунків любові, залежить не лише від волі Бога, але й від практичних зусиль громадян двох Градів, що спрямовані на пошук *pax sempiterna*.

Другий концепт богослова доповнює перший. Для отця церкви Всесвіт існує в строгій ієрархічній упорядкованості, елементи якої поєднуються *ordo amoris* і станом миру. Роз'яснюючи ество миру, мислитель характеризує його знизу вгору за допомогою восьми соціально-антропологічних ієрархічних положень: «...мир тіла є впорядковане розташування частин. Мир душі безрозсудної - впорядковане заспокоєння позивів. Мир душі розумної - упорядкована згода думки та дії. Мир тіла й душі - упорядковане життя і благодать піднесеної істоти. Мир людини і Бога - упорядкована покіра у вірі під вічним законом. Мир людей - упорядкована спільність. Мир у домі - впорядкована щодо управління й смирення згода людей, що живуть разом. Мир граду - упорядкована щодо управління й смирення згода громадян. Мир небесного граду - найупорядкованіша і душевна єдність спілкування в блаженстві з Богом і

спільно в Бозі. Мир усього - спокій порядку» (De civ. Dei. XIX; 13) [4, с. 1028]. Кумуляція всіх сфер миру формує *ordo amoris* у душі та розумі індивіда й створює сприятливі умови затвердження *rex sempiterna* в тривіальному світі, прискорює мандруючий *civitas terrene* до вищої мети і, головне, спрямовує вільну волю людей до істинної свободи - реалізації ключового заповіту Ісуса «любити Бога і свого ближнього», цим наближаючи людство до Божої ласки.

Грунтуючись на визначених концептах, св. Августин сакрально легітимізує будь-який стан земного миру. Як понадсоціокультурне й наддержавне поняття, мир стає універсальною категорією, яка надає позитивну свободу спільноті та в якийсь час поєднує *rex aeterna* й *rex sempiterna* в цілісну ієрархічну спрямованість до трансцендентного порядку. Він стає імперативною нормою християнина, в якому кожен може не лише очікувати на Страшний суд, але практично здобути мир у злагоді з іншими. Саме практика здобуття миру своєю упорядкованістю та досягненням загальноновизначеної справедливості потенційно може зменшити вплив людської гріховності на історичний час, утворити соціальний стан однодумства й простір реалізації загального блага (*summum bonum*). У цьому сенсі богослов проголошує, що «...земний град... прагне земного миру й до нього надсилає згоду в управлінні й покорі громадян, щоб щодо речей, які стосуються смертного життя, у них був до певної міри однаковий спосіб думок і бажань. Град же небесний, або, вірніше, та його частина, яка мандрує в цій смертності й живе вірою, поставлений у необхідність задовольнятися і таким миром, поки мине сама смертність, для якої він потрібен» (De civ. Dei XIX; 17) [4, с. 1037].

Таким чином, у доктрині отця церкви досягнення миру є універсальною справою - індивідуально-колективною згодою, яка пронизує всі соціально-антропологічні шаблі земного буття і забезпечує спрямованість вільної волі людини не до іманентного, а до трансцендентного. Ця справа починається з внутрішнього миру людини у своїй душі та розумі, миру в сім'ї, асоціаціях, народів і, нарешті, у державі. Гармонія всіх перелічених елементів дає можливість змінити вектор руху людської історії - у стані миру та соціальної справедливості історія немовби спрямовується від загальнолюдського гріха до стану *concordia*. Утім, визначивши превентивну надію, св. Августин остаточно не затверджує її теологічно, оперуючи тим, що зовнішній мир між народами й державами, справедливе існування багатьох соціальних елементів ще не гарантує миру в душі людини, злагоду між окремими індивідами, миру між індивідом і колективним, і тим, що мир не може панувати вічно й стати підґрунтям людського щастя. Якщо не знайдено миру між людиною і Богом, досягти вічного миру у *civitas terrena* неможливо.

Одночасно, визначаючи стан миру мінливим в абсолютному значенні, св. Августин зауважує, що мир є поняттям індивідуальним - як вільний і плідний час необхідний для вдосконалення вірянина, для самопізнання та каяття у своїх гріхах. На цю обставину Августинової доктрини миру звертає увагу Г. Вільз, помічаючи, що «...земна політична спільнота має зосередити свої зусилля, аби відпрацювати угоди обмеженого типу, що мали б на меті забезпечення спокою, стану перемир'я, завдяки чому громадяни обох вічних Міст могли б розгадати загадку своєї подальшої долі: спасіння чи пекельні муки» [5, с. 699].

Отець церкви впевнений, що людство як деяка позаприродна єдність, існуюча в Його задумі, отримало своє призначення - з'єднатися в реальному житті й у-

вердити універсальний стан миру для всіх народів та держав. До цієї мети повинні практично прагнути всі християни, а особливо керманічі держав та подвижники Церкви. Мета універсального миру воліє над усіма звичаями, законами, державно-суспільними установами й спрямована до порядку Божої любові. У цьому сенсі богослов проголошує, що *civitas Dei*, «...не приділяючи значення тому, що є різного у звичках, законах й установах, якими мир земний встановлюється або підтримується; нічого з останнього не скасовуючи і не руйнуючи, а, навпаки, зберігаючи й дотримуючись усього, що хоча в різних народів і по-різному, прямує до однієї і тієї ж мети земного миру, якщо тільки не перешкоджає релігії» (De civ. Dei. XIX; 17) [4, с. 1038].

Ключову роль у справі збереження миру покладає св. Августин на мудрих, досконалих у вірі християн, які усвідомлюють мету досягнення миру як вище церковне служіння, як утвердження нового виду республіки - політично-духовної спільноті (*Respublica Christiana*). «Нехай не допускається до управління республікою ніхто, окрім досконалих, - повчає мислитель, - ...усе життя, у будь-якому місці, повсякчас нехай мають або прагнуть здобути спільність. Людям гідним хай роблять послугу, хоча б вони того й не чекали. На гордих нехай мало звертають увагу й самі гордими хай не будуть... Нехай прагнуть спокою й твердого порядку, здорового розуму й мирного життя» (De. ord. II, 8) [6, с. 138]. Відтак досягнення земного миру, а значить соціальної злагоди, є для істинних вірян, Церкви в цілому, імперативною нормою - іманентним обов'язком, адже кожен християнин живе у двох «градах». Спираючись на цю думку, Д. Ладнер стверджує, що св. Августин не вітав духовних осіб у Церкві, які б повноцінно не займалися «суспільним життям» (*vitam nostram socialem*) [7, с. 113].

Ідеальною формою *civitas terrene*, який рушив би до вдосконалення, св. Августин вважає *Respublica Christiana*, громадяни якої спрямовують своє життя до реалізації новозавітних ідеалів сумісного життя. У цьому сенсі мислитель зазначає, що «...істинної справедливості немає ніде, окрім тієї республіки, Засновник і Правитель якої - Христос, якщо цю останню бажано називати республікою, через те що не можна заперечувати, що вона - народна справа» (De civ. Dei. II; 21) [4, с. 89].

Висновок

Завершуючи, мусимо визначити, що поняття мир в Августинової доктрині отримало християнський універсальний зміст завдяки своїй комплексності й кумулятивності в справі наближення до *ordo amoris* і спасіння - практичного руху іманентного до трансцендентного й навпаки. Мир трактувався отцем церкви як первинна, індивідуальна й колективна передумова виконання ключового заповіту Ісуса - любити Бога й ближнього, що передбачає багатозабельну злагоду людини зі всім світом. Завдяки індивідуальному здобуттю миру на всіх рівнях соціально-політичного й релігійного буття *rex aeterna* й *rex sempiterna* максимально наближуються і тим наближають людство до Божої ласки. Справа поширення миру стала як індивідуальним, так і колективним обов'язком, релігійно-моральною чеснотою істинних вірян - усієї *Respublica Christiana*. Керівництво цієї справи повинна очолити Церква, котра своєю сакральною природою частково знаходиться в *rex aeterna*, і тому наближує *rex sempiterna* до Його задуму. Відтак мир в Августинової теорії забезпечує гармонію та позитивний рух іманентного до трансцендентного, синхронізує розірвану індивідуальну гріховність із колективною злагодою і надає певний конструктивний напрямок реалізації вільній волі людини.

Августинів концепт миру зіграв у середньовіччі й ранньому модерні ключову роль у розвитку гуманізму та формуванні європейських принципів співіснування народів та держав. Августинова доктрина миру через практику *pax Dei* (що впроваджувала Церква в X-XIII ст. задля припинення феодальних війн і легітимізації королівської влади), творчу спадщину Данте й Марсілія Падуанського стала підґрунтям модерної політичної філософії й теоретичною запорукою майбутньої європейської цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гюфе О. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу / Отфрід Гюфе ; [пер. з нім. Л. А. Ситниченко, М. Д. Култаєвої]. - К. : Альтерпрес, 2003. - 264 с.

Туренко Олег,

кандидат філософських наук, старший преподаватель кафедри теорії та історії державства та права Донецького юридического інститута державства та права

АВГУСТИНОВА ВЕРСИЯ УНИВЕРСАЛИЗАЦИИ ПОНЯТИЯ МИР КАК ПРИНЦИПА ГАРМОНИЗАЦИИ ИММАНЕНТНОГО И ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО

В статье раскрывается концепция мира в воззрениях св. Августина для позитивного разрешения проблемы синхронизации коллективного и индивидуального с целью сохранения коммуникации между имманентным и трансцендентным. Делается вывод, что понятие мира в доктрине св. Августина получило универсальное содержание благодаря своей комплексности и кумулятивности в деле спасения - практического движения имманентного к трансцендентному и наоборот. Благодаря индивидуальному завоеванию мира на всех уровнях социально-политического и религиозного бытия, *pax aeterna* и *pax sempiterna* максимально сближаются и этим ставят человечество перед Божьей благодатью.

Ключевые слова: универсальное; мир; имманентное; трансцендентное.

Turenko Oleh,

PhD, Senior Lecturer, Department of Theory and History of State and Law, Donetsk Law Institute of State and Law

AVGUSTIN'S VERSION OF UNIVERSALIZE THE CONCEPT OF PEACE AS A PRINCIPLE OF HARMONIZATION IMMANENT AND TRANSCENDENTAL

The article deals with the concept of peace in the Holy imagined. Augustine - the value of this concept for a positive solution to the problem of synchronization of collective and individual and maintaining communication between the immanent and transcendent. It is concluded that the concept of peace in Augustine's Christian doctrine was universal meaning through its complexity and cumulateness towards approaching the *ordo amoris* and salvation - a practical movement immanent to the transcendent, and vice versa. Father of the Church interpreted peace like a multilayer condition of united harmony - unanimity individual and collective. Due to individual achievement of peace at all levels of social, political and religious life *pax aeterna* *pax sempiterna* and most are near and so bring humanity to God's grace. The point spread peace was both individual and collective responsibility, religious and moral virtues of true believers - all *Respublica Christiana*. Guide this case should lead the Church, which is part of the sacred nature is in *pax aeterna*, and so brings *pax sempiterna* to His plan. So peace in Avgustin's theory provides harmony and positive movement immanent to the transcendent, synchronizes broken individual sinfulness of collective harmony and provides a certain level of freedom that aims at implementing free will. No doubt Augustinian concept of peace has played in the Middle Ages and early modern key role in the development of humanity and the formation of European principles of coexistence of peoples and nations. Avgustin's doctrine of peace through practical *pax Dei* (they promoted the Church in the tenth to thirteenth centuries. Pacification for feudal wars and legitimized royal authority), the creative heritage of Dante and Marsyliya Padua became the foundation of modern political philosophy and the key to the future of European civilization.

Keywords: universal; world; immanent; transcendent.

REFERENCES

1. Hofe A. (2003), Reason and judgment. The components of intercultural legal discourse, Alterpress, Kyiv, 264 p. (ukr).
2. Hofe A. (2007), Democracy in the age of globalization, Kyiv, 436 p. (ukr).
3. Mayer H. (2002), Augustine, in *Classics political thought from Plato to Max Weber*, Tandem, Kyiv, pp. 73-101 (ukr).
4. S. Aurelii Augustine (2000), O city of God, Moscow, 1296 p. (rus).
5. Vilz G. (2008), Convenient state, *CONSERVATISM, Anthology*. 2nd ed.; Kyiv, pp. 694-716 (ukr).
6. S. Aurelii Augustine (1996), Enhiridion, or about faith, hope and love, Kyiv, 413 p. (rus).
7. Nisbet R. (2007), Progress: History of the Idea, Moscow, 557 p. (rus).

© Туренко Олег

Надійшла до редакції 21.03.2014